

بررسی عوامل مؤثر بر رضایت سهامداران از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی

محمدرضا بخشی^{۱*}، مجید رعنائی^۲، اسدالله زمانی پور^۳، محمود فال سلیمان^۴

تاریخ دریافت: ۳۰ خرداد ۱۳۹۴ تاریخ پذیرش: ۵ دی ۱۳۹۴

چکیده

در حال حاضر شرکت‌های سهامی زراعی از روندی رو به احیا برخوردار هستند و گسترش این نوع نظام بهره‌برداری در دستور کار دولت می‌باشد. در این مطالعه رضایت‌مندی سهامداران از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی با استفاده از روش پیمایش و کاربرد تحلیل همبستگی و رگرسیون ارزیابی شده است. این تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی بوده و برای رسیدن به اهداف از روش‌های اسنادی و میدانی استفاده شده است. جامعه تحقیق مشتمل بر ۱۸۹۹ سهامدار چهار شرکت سهامی زراعی قدیمی با سابقه فعالیت ۴۵ سال بوده که از بین آن‌ها ۲۳۵ سهام‌دار با کمک فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب و مورد بررسی قرار گرفت. میزان رضایت‌مندی در چهار سطح ناراضی، نسبتاً ناراضی، راضی و خیلی راضی برآورد شد. یافته‌های تحقیق نشان داد ۴۸/۱ درصد سهامداران از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی «راضی» و ۱۷/۸ درصد آنان «خیلی راضی» بوده‌اند. بر اساس نتایج به دست آمده رضایت‌مندی اعضای شرکت‌های سهامی زراعی از عملکرد این شرکت‌ها در حد متوسط به بالا ارزیابی شد. بین متغیرهای «مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها»، «نحوه رفتار و برخورد پرسنل»، «انتصاب افراد شایسته و لایق»، «تنوع محصولات تولیدی» و «سطح رضایت‌مندی» سهامداران رابطه مثبت و معنی‌داری وجود داشت. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد، متغیرهای سطح سود، مقدار سود سهام، مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها و انتصاب افراد شایسته و لایق، ۸۳ درصد تغییراتی را که در سطح رضایت‌مندی سهامداران به وجود می‌آید، توضیح می‌دهند.

واژه‌های کلیدی: شرکت سهامی زراعی، رضایت‌مندی، سهامداران، نظام بهره‌برداری.

۱- استادیار گروه زراعت، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بیرجند

۲- دانش آموخته کارشناس ارشد توسعه روستایی، دانشگاه بیرجند

۳- دانشیار گروه زراعت، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بیرجند

۴- دانشیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بیرجند

(* نویسنده مسئول: e-mail: mbakhshi@birjand.ac.ir)

مقدمه

یکی از مسائل مهم کشاورزی ایران موضوع زمین‌داری و نظام بهره‌برداری می‌باشد. بخش کشاورزی هر جامعه روستایی مبتنی بر نظام‌های بهره‌برداری تشکیل دهنده آن جامعه است که این نظام‌ها می‌توانند نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه پایدار روستایی داشته باشند (بدری و همکاران، ۱۳۹۰). پیدایش نظام‌ها و شیوه‌های بهره‌برداری کشاورزی در مسیری طولانی و تحت تأثیر تحولات تاریخی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی شکل گرفته و همواره تحت تأثیر تغییرات جدید قرار دارند. نمونه بارز آن اصلاحات اراضی دهه ۱۳۴۰ می‌باشد که منشأ بسیاری از دگرگونی‌ها در نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی شد (عبداللهی، ۱۳۷۷).

با انجام اصلاحات ارضی هرچند نظام ارباب و رعیتی تغییر یافت، لیکن نظام‌های متعدد بهره‌برداری شکل گرفت و اراضی وسیعی بین اقشاری از روستائیان تقسیم شد، ولی این امر نه تنها رشد و رونق کشاورزی را به دنبال نداشت، بلکه به نوعی ساختار اقتصاد روستا و کشاورزی را تخریب کرد و در نتیجه رشد و توسعه کاذب بخش صنایع و خدمات، طراحی و پیروی از مکانیزم افزایش درآمد و قدرت خرید و مصرف‌گرایی را به همراه داشت و توجه به بخش کشاورزی به فراموشی سپرده شد (ازکیا، ۱۳۷۰). نتیجه اصلاحات ارضی، از بین رفتن یکپارچگی اراضی و کوچک شدن واحدهای تولید و پراکندگی قطعات اراضی کشاورزی بود و در نتیجه عملاً امکان استفاده از فنون نوین کشاورزی، ماشین‌آلات پیشرفته، تجهیزات زیربنایی و بهبود عملکرد و راندمان آبیاری و توسعه‌ی کشاورزی را با محدودیت روبرو می‌نمود (فال سلیمان و حجی‌پور، ۱۳۹۱؛ ازکیا و ایمانی، ۱۳۸۷). در این ارتباط تدابیری از نظر شرایط استفاده‌ی بهینه از منابع تولید یعنی آب و خاک اندیشیده شد که از جمله می‌توان به تشکیل شرکت‌های سهامی زراعی اشاره کرد.

در اجرای قانون تشکیل شرکت‌های سهامی زراعی در طول یک دهه یعنی از سال ۱۳۴۷ تا سال ۱۳۵۷ تعداد ۹۳ شرکت سهامی زراعی در ۸۵۱ روستا با مساحتی معادل ۴۱۱ هزار هکتار و تعداد ۳۵ هزار نفر سهامدار تشکیل شد (عبداللهی، ۱۳۷۷). این شرکت‌ها در طول حیات خویش در دهه مذکور فعالیت‌های قابل توجهی در زمینه‌های مختلف زیربنایی، زراعی، دامی و توسعه عمران روستایی داشته‌اند، بطوریکه می‌توان گفت شرکت‌های سهامی زراعی علاوه بر اینکه به‌عنوان یک نظام بهره‌برداری با مدیریت گروهی پا به عرصه وجود گذاشته، الگویی جهت توسعه روستایی و کشاورزی نیز تلقی گردیدند و اجرای برنامه‌های مصوب عمرانی در روستاها نیز در قالب شرکت‌های مذکور موردتوجه قرار گرفت (لهسایی‌زاده، ۱۳۸۰).

در ماده اول قانون شرکت‌های سهامی زراعی هدف از تشکیل این‌گونه واحدها "فراهم نمودن موجبات افزایش درآمد سرانه کشاورزان و آشنا نمودن زارعان با اصول و شیوه‌های پیشرفته کشاورزی و دامداری و دامپروری، جلوگیری از خرد شدن و تقسیم اراضی مزروعی به قطعات کوچک غیراقتصادی، افزایش میزان سطح زیرکشت کشور با استفاده از اراضی بایر و موات و ترویج و توسعه فعالیت‌های غیر کشاورزی بخصوص صنایع دستی روستایی" عنوان شده است (لهسایی‌زاده، ۱۳۸۰).

در جریان انقلاب اسلامی اکثر شرکت‌های مذکور منحل اعلام شدند و بعد از انقلاب تنها ۴ شرکت باقی ماندند. گرچه این شرکت‌ها به‌عنوان قطب‌های نوین کشاورزی می‌توانستند امکان استفاده از تکنولوژی و مکانیزاسیون

کشاورزی، افزایش محصولات و در نهایت تأثیر مثبت اقتصادی به همراه داشته باشند، ولی یکی از دلایل عمده عدم توفیق آن‌ها در حیاتشان و فروپاشی آن‌ها به هنگام انقلاب اسلامی می‌تواند ناشی از این باشد که در شکل‌گیری آن‌ها به پارامترهای فرهنگی - اجتماعی روستاها و جلب رضایت‌مندی کشاورزان به‌عنوان سهامداران اصلی این شرکت‌ها توجهی نشده است (ملک و مولا، ۱۳۶۰؛ ساریخانی، ۱۳۸۴؛ لهسایی‌زاده، ۱۳۷۲). ساعدلو (۱۳۴۸) در تحقیقی در بررسی موقعیت جغرافیایی و دلایل انتخاب منطقه برای تشکیل شرکت‌های سهامی زراعی باغین، دیزج، رودپیش، شهناز و شیروان بیان می‌دارد زارعین با هدف‌ها و خطامشی شرکت‌ها آن‌چنان که می‌بایست آشنا نبوده و در جریان امر قرار نگرفته‌اند. این تحقیق نشان می‌دهد ۲۷ درصد زارعین از چگونگی تشکیل شرکت بی‌اطلاع بوده و ۲۰ درصد آن‌ها اظهار داشته‌اند که مسئولان مربوطه در یک جلسه سخنرانی آن‌ها را در قبول عضویت در شرکت تشویق و ترغیب کرده‌اند، ۵۳ درصد بقیه زارعین بیان داشته‌اند که از اهداف شرکت‌ها، کارکرد آن و سایر مسائلی که در پرتو تشکیل این گونه واحدهای بهره‌برداری در مناطق روستایی ایجاد شده بود بی‌اطلاع بوده و آگاهی چندانی نسبت به عملکرد آن نداشتند. ملک و مولا (۱۳۶۰) در بررسی نظام‌های بهره‌برداری (شرکت‌های سهامی زراعی-تعاونی تولید-کشت و صنعت) قبل و بعد از انقلاب گزارش دادند علت اصلی انحلال شرکت‌های سهامی زراعی نارضایتی سهامداران از تصرف زمین هایشان توسط شرکت و عدم نظرخواهی از آنان در کشت و کار بوده است.

موفقیت شرکت‌های سهامی زراعی ارتباط مستقیم با میزان همکاری و تلاش و دلگرمی همه سهامداران در به سرانجام رساندن و محقق ساختن اهداف شرکت داشته و زمانی که سهامداران در مورد رابطه خود با شرکت و اهداف آن توجیه نشده باشند طبیعتاً پیشبرد و موفقیت فعالیت و عملکرد شرکت دچار رکود و وقفه می‌گردد. چنانکه فعالیت ده ساله شرکت‌های سهامی زراعی از ابتدای تشکیل تا مقطع انقلاب بیانگر همین مسئله بوده و به محض متزلزل شدن شرایط اجتماعی اغلب این واحدهای بهره‌برداری به‌وسیله اعضاء و سهامداران خویش منحل گردیدند و فقط چهار شرکت بعد از گذشت چند سال دوباره فعالیت خود را آغاز کردند (ازکیا، ۱۳۷۰). از شرکت‌های مذکور دو شرکت در استان خراسان جنوبی (شرکت سهامی زراعی خضری و شرکت سهامی زراعی اسلام‌آباد) و یک شرکت در استان خراسان رضوی (شرکت سهامی زراعی نیل‌آباد تربت‌جام) و شرکت چهارم در استان اصفهان (شرکت سهامی زراعی گلپایگان) در حال فعالیت می‌باشد (عبداللهی، ۱۳۷۷؛ ساریخانی، ۱۳۸۴).

در حال حاضر شرکت‌های سهامی زراعی از روندی رو به احیا برخوردار هستند و گسترش این نوع نظام بهره‌برداری در دستور کار دولت می‌باشد، به طوری که طی چند سال گذشته چندین شرکت سهامی زراعی جدید در کشور تأسیس شده‌اند که بیشترین تعداد آن در استان خراسان جنوبی می‌باشد (ساریخانی، ۱۳۸۴؛ فال سلیمان و حجتی‌پور، ۱۳۹۰). در تشکیل شرکت‌های سهامی زراعی جدید، مشارکت داوطلبانه روستائیان در دو مرحله مشاهده می‌شود: در مرحله اول آب و زمین کشاورزی فرد به شرکت سهامی زراعی واگذار شده و متناسب با آن سهام دریافت می‌کند. در گام دوم وی در فعالیت‌های تولیدی شرکت مشارکت می‌کند (فال سلیمان و حجتی‌پور، ۱۳۹۰). بدیهی است که شکل‌گیری و تداوم نظام‌های بهره‌برداری پایدار نیازمند توجه همه‌جانبه به ابعاد مختلف آن از طریق سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های مناسب می‌باشد. رضایتمندی سهامداران از عملکرد این شرکت‌ها لازمه موفقیت و پایداری و گسترش این نظام در جامعه روستایی می‌باشد لذا ارزیابی‌های سهامداران از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی می‌تواند به‌عنوان یکی از مهم‌ترین

معیارهای سنجش دست‌یابی به اهداف و ارزیابی میزان موفقیت هر شرکت سهامی زراعی مطرح شود. شناسایی عوامل مؤثر در میزان رضایت و نارضایتی سهامداران، می‌تواند در جهت تحلیل وضع موجود شرکت، تصمیمات آتی به‌منظور ارتقای سطح کیفی فعالیت‌های شرکت و جلوگیری از تکرار نواقص در سایر شرکت‌ها مؤثر واقع گردد.

برهمن اساس در این تحقیق تلاش شده است عوامل مؤثر بر رضایتمندی سهامداران چهار شرکت سهامی زراعی فعال و قدیمی فوق‌الذکر که قبل از انقلاب تأسیس شده و بیش از چهار دهه از فعالیت آن‌ها می‌گذرد، مورد بررسی قرار گیرد. نتایج حاصله می‌تواند در بهبود عملکرد مجریان و مدیران شرکت‌های سهامی زراعی در پیاده‌سازی الگوهای مناسب‌تر مدیریتی که در آن به رضایتمندی سهامداران نیز توجه گردد، کمک نماید. رضایتمندی کارکنان و مشتریان و نقش آن در موفقیت واحدهای تولیدی بخش‌های صنعت و خدمات مطالعات متعددی انجام‌یافته است، لیکن بررسی این موضوع در بخش کشاورزی اندک می‌باشد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که تاکنون مطالعه‌ای رسمی در زمینه عوامل مؤثر بر رضایتمندی سهامداران شرکت‌های سهامی زراعی در ایران انجام نشده است و آنچه مطالعه حاضر را از سایر مطالعات متمایز می‌کند بررسی رضایتمندی نوع خاصی از نظام‌های بهره‌برداری در بخش کشاورزی به نام شرکت‌های سهامی زراعی می‌باشد که اکنون پس از چند دهه به‌عنوان راهکاری جهت افزایش بهره‌روی در بخش کشاورزی، احیا و گسترش آن مورد توجه قرار گرفته است.

از جمله مطالعاتی که در رابطه با شرکت‌های سهامی زراعی در دوره زمانی قبل از انقلاب اسلامی در ایران انجام شده است، می‌توان به ساعدلو (۱۳۴۸)؛ نیک‌خلق (۱۳۵۰) و نوروزی (۱۳۵۳) اشاره نمود که به بررسی فعالیت‌های این شرکت‌ها و خصوصیات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سهامداران شرکت‌ها پرداخته‌اند و تحلیل‌های ارائه‌شده در آن‌ها اغلب از نوع توصیفی و نه استنباطی می‌باشد. همچنین از جمله مطالعات انجام‌شده در مورد شرکت‌های سهامی زراعی که بعد از انقلاب اسلامی انجام گرفته است می‌توان به مطالعه ساریخانی (۱۳۸۴)، ابراهیمی (۱۳۸۷)، فال سلیمان و حجی‌پور (۱۳۹۱) و ناصری (۱۳۹۱) اشاره نمود. ساریخانی (۱۳۸۴) در پژوهشی تحت عنوان "شرکت‌های سهامی زراعی در راه احیاء" ضمن بررسی کارایی کشاورزی شرکت‌های مذکور، گزارش داد شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد شرکت‌های سهامی زراعی موجود از عملکرد بالایی در تولید برخوردار بوده و لذا برخی از استان‌ها درصد ایجاد شرکت‌های سهامی زراعی هستند. ابراهیمی (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان "نقش شرکت‌های سهامی زراعی در توسعه روستایی با تأکید بر شرکت سهامی زراعی تربت‌جام" بیان می‌دارد این شرکت با مشکلات و تنگناهایی مواجه بوده؛ اما باعث تحولات مثبتی در منطقه شده است. فعالیت شرکت باعث ارتقاء وضعیت عمرانی منطقه شده است؛ ولی در بالا بردن سطح کیفی آموزش و پرورش منطقه و کمک به آموزش و پرورش بی‌تأثیر بوده است. بررسی اثرات اقتصادی و اجتماعی شرکت‌های سهامی زراعی (نمونه: شرکت سهامی زراعی سهل‌آباد در شهرستان نهبندان) نشان‌داد علی‌رغم تبعات مثبت شرکت سهامی زراعی سهل‌آباد در بعد فنی تولید، پیامدهای مطلوب اقتصادی و اجتماعی آن برای خانوارهای سهامدار چندان قابل‌توجه نیست (فال سلیمان و حجی‌پور، ۱۳۹۱). بررسی نقش شرکت‌های سهامی زراعی خضری و اسلام‌آباد در توانمندسازی کشاورزان عضو این شرکت‌ها در استان خراسان جنوبی نشان داد شرکت‌های مذکور در زمینه توانمندی فنی و حرفه‌ای، توانمندی اجتماعی و روانی و توانمندی اقتصادی کشاورزان در حد متوسط و متوسط به بالا عمل کرده و در بهبود شاخص‌های توانمندسازی

کشاورزان نقش مؤثری داشته‌اند (ناصری، ۱۳۹۱).

رضایتمندی اعضا از عضویت در انجمن‌های آب که یک نمونه از فعالیت سازمان‌های مردم نهاد برای آبیاری بخش کشاورزی می‌باشد، توسط گورتون و همکاران^۱ (۲۰۰۹) در منطقه برگالینیکا در جمهوری مقدونیه بررسی شده است. در این پژوهش ضمن شناسایی و تعیین عوامل مؤثر بر تصمیم زارع به عضویت در انجمن‌ها، پارامترهای مهمی که بر رضایتمندی عضو از عضویت در انجمن اثرگذار است، مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد شفافیت و اعتماد به ساختار و اقدامات انجمن آبیاری، نرخ بازیافت هزینه‌ها، اندازه مزرعه و هزینه‌های آبیاری از عوامل تأثیرگذار بر رضایتمندی عضو از عضویت در انجمن آبیاری می‌باشد.

مواد و روش‌ها

این تحقیق از نظر ماهیت از نوع تحقیقات کمی و با توجه به هدف تحقیق، از نوع تحقیقات کاربردی و از لحاظ گردآوری داده‌ها، در زمره تحقیقات توصیفی - تحلیلی می‌باشد که با روش پیمایش انجام گرفته است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه سهامداران چهار شرکت سهامی زراعی قدیمی و با سابقه کشور یعنی شرکت سهامی زراعی خضری، شرکت سهامی زراعی اسلام‌آباد، شرکت سهامی زراعی نیل‌آباد تربت‌جام و شرکت سهامی زراعی گلپایگان می‌باشد (N=۱۸۹۹). حجم نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران برابر با ۲۳۵ نمونه تعیین شد:

$$n = \frac{Nt^2S^2}{Nd^2 + t^2s^2} = \frac{1899 \times (1/96)^2 \times (1/67)^2}{1899 \times (0/2)^2 + (1/96)^2 \times (1/67)^2} = 235 \quad (1)$$

که در آن، N = حجم جامعه، S = مقدار انحراف معیار نمره رضایتمندی ۲۵ سهامدار در شرکت‌های سهامی زراعی در پیش‌آزمون (S=۱/۶۷)، t = مقدار t استیودنت با ۹۵ درصد اطمینان و ۵ درصد خطا به میزان t=۱/۹۶ و d=۰/۲ می‌باشد. جهت انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شده است. جهت تعیین تعداد نمونه هر شرکت از روش انتساب بهینه استفاده شد. جدول ۱ اطلاعات جامعه آماری و سهم هر شرکت در حجم نمونه تحقیق را نشان می‌دهد.

جدول ۱. اطلاعات جامعه آماری و نمونه تحقیق

ردیف	نام شرکت	مکان جغرافیایی	تعداد سهامدار (نفر)	حجم نمونه (نفر)
۱	سهامی زراعی نیل‌آباد	تربت‌جام (استان خراسان رضوی)	۲۷۷	۴۶
۲	سهامی زراعی اسلام‌آباد	قاینات (استان خراسان جنوبی)	۴۸۱	۷۱
۳	سهامی زراعی خضری	قاینات (استان خراسان جنوبی)	۱۰۰۷	۹۶
۴	سهامی زراعی گلپایگان	گلپایگان (استان اصفهان)	۱۳۴	۲۲
	جمع		۱۸۹۹	۲۳۵

مأخذ: گزارشات مختلف شرکت‌های سهامی زراعی و محاسبات تحقیق.

به منظور دستیابی به سنج‌های تحقیق و عوامل تأثیرگذار بر رضایتمندی سهامداران شرکت‌های سهامی زراعی، پس از تعیین جامعه و شناخت ویژگی‌های شرکت‌های مورد مطالعه چندین مصاحبه کیفی از سهامداران به عمل آمد و بر اساس نتایج به دست آمده و ادبیات تحقیق، پرسشنامه‌ای طراحی گردید. روایی ظاهری صوری و محتوایی ابزار تحقیق با استفاده از نظرخواهی از چند نفر از صاحب‌نظران و اساتید دانشگاه (دانشگاه بیرجند و دانشگاه آزاد اسلامی بیرجند) و همچنین کارشناسان جهاد کشاورزی استان خراسان جنوبی انجام گرفت. پایایی سؤالات پرسشنامه تحقیق در پیش‌آزمون با استفاده از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف ($0/88 < \alpha < 0/92$) تأیید گردید.

جهت بررسی میزان رضایت سهامداران از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی تعداد ۱۳ گویه در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و مدیریتی در پرسشنامه لحاظ شده است. سؤالات مذکور بر اساس طیف لیکرت تنظیم شده و در آن نمره یک به پاسخ کاملاً مخالفم و نمره ۵ به پاسخ کاملاً موافقم داده شده است. از مجموع پاسخ‌های به دست آمده از این ۱۳ گویه، نمره‌ای به دست می‌آید که میزان رضایت سهامدار از عملکرد شرکت سهامی زراعی مربوطه را نشان می‌دهد. بر این اساس بیشترین و کمترین نمره‌ای که می‌تواند برای میزان رضایت سهامدار از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی باشد، ۶۵ و ۱۳ است. پس از استخراج نمرات نهایی، میزان رضایت سهامداران برآورد شد. جهت تبدیل نمرات کسب‌شده به چهار سطح میزان رضایتمندی از تفاوت انحراف معیار از میانگین یا معیار ISDM^۱ به شرح زیر استفاده شد (صدیقی و محمدزاده، ۲۰۰۲):

A= ناراضی : $A < \text{Mean} - \text{Sd}$

B= نسبتاً راضی : $\text{Mean} - \text{Sd} < B \leq \text{Mean}$

C= راضی : $\text{Mean} < C \leq \text{Mean} + \text{Sd}$

D= خیلی راضی : $\text{Mean} + \text{Sd} < D$

در روابط مذکور، Mean= میانگین نمرات رضایتمندی و Sd= انحراف معیار از میانگین می‌باشد. متغیرهای مستقل تحقیق شامل سن، سطح سواد، تعداد سهام، مقدار سود سهام و همچنین متغیرهای چندگویه‌ای مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها، نحوه رفتار و برخورد پرسنل، انتصاب افراد شایسته و لایق و تنوع محصولات تولیدی می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار SPSS.17 انجام شد. بدین منظور در بخش آمار توصیفی از آماره‌هایی مانند فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی از آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد. همچنین جهت توصیف شدت همبستگی بین متغیرها از الگوی دیویس^۲ (۱۹۷۱) به شرح جدول ذیل استفاده شده است.

1 - Interval of Standard Deviation from the Mean

2 -Davis

جدول ۲. الگوی دیویس پیرامون ضرایب همبستگی

شدت ارتباط	دامنه ضریب همبستگی
خیلی قوی	۰/۷۰ ± و بالاتر
نسبتاً قوی	۰/۵۰ ± الی ۰/۶۹ ±
متوسط	۰/۳۰ ± الی ۰/۴۹ ±
ضعیف	۰/۱۰ ± الی ۰/۲۹ ±
ناچیز	۰/۰۱ ± الی ۰/۰۹ ±
وجود ندارد	۰/۰۸ ± و پایین تر

ماخذ: دیویس (۱۹۷۱)

نتایج و بحث

بر اساس اطلاعات به دست آمده، تأسیس تمامی شرکت‌های مورد مطالعه به سال ۱۳۴۷ باز می‌گردد و از این‌رو، سابقه‌ای ۴۵ ساله دارند. بررسی وضعیت مالکیت سهام‌داران شرکت‌های مورد بررسی نشان داد ۲۶ درصد آنان در زمان اجرای قانون اصلاحات اراضی خرده مالک بوده و مالکیت ۵۱ درصد افراد نمونه ناشی از اصلاحات ارضی می‌باشد و مالکیت مابقی (۲۳ درصد) ناشی از اجاره زمین و دریافت سهام دولتی می‌باشد. از جمله محصولات زراعی و دامی که در کلیه شرکت‌های مذکور تولید می‌شود می‌توان به گندم، جو، چغندر قند، ذرت علوفه‌ای و سیب‌زمینی اشاره نمود. توزیع فراوانی سن سهامداران به تفکیک شرکت‌های سهامی زراعی در جدول ۳ نشان داده شده است. میانگین سنی افراد در نمونه ۵۴ سال و حداقل سن ۳۲ و حداکثر ۸۵ سال می‌باشد و این بیانگر این واقعیت است که سهامداران شرکت‌های مورد بررسی از میانگین سنی بالایی برخوردارند. نظر به قدمت بالای شرکت‌های مذکور، این واقعیت چندان دور از انتظار نمی‌باشد.

جدول ۳. توزیع فراوانی سن سهامداران به تفکیک شرکت‌های سهامی زراعی

نام شرکت	طبقه سنی (سال)			
	۳۰-۴۹	۵۰-۶۹	بالا تر از ۷۰	جمع
نیل آباد	۱۲	۳۳	۱	۴۶
اسلام آباد	۱۹	۴۲	۱۰	۷۱
خضری	۳۳	۴۹	۱۴	۹۶
گلپایگان	۱۰	۱۰	۲	۲۲
کل	۷۴ (۳۱/۵٪)	۱۳۴ (۵۷٪)	۲۷ (۱۱/۵٪)	۲۳۵ (۱۰۰٪)
میانگین: ۵۴/۴۹	حداقل: ۳۲	حداکثر: ۸۵	انحراف معیار: ۱۱/۳۱	

ماخذ: یافته‌های تحقیق

با توجه به اطلاعات جمع‌آوری شده، از نظر جنسیت ۹۱/۹ درصد اعضا را مردان و فقط ۸/۱ درصد آن‌ها را زنان تشکیل می‌دهند (جدول ۴). بررسی سطح تحصیلات سهامداران نشان داد افراد بی‌سواد بیشترین فراوانی (۴۸/۵ درصد) را در نمونه تحقیق به خود اختصاص داده‌اند. همچنین سطح سواد قریب به ۴۲ درصد اعضا در حد خواندن و نوشتن

می‌باشد که بیانگر پایین بودن میزان تحصیلات افراد در نمونه مورد مطالعه می‌باشد (جدول ۵).

بر اساس یافته‌های تحقیق، میانگین سهام اعضا ۵۶ سهم و کمترین میزان سهام اعضا دو سهم و بالاترین میزان سهام آن‌ها ۱۲۰ سهم می‌باشد. همچنین، حداقل و حداکثر مقدار سود سالانه سهام دریافتی سهامداران مورد مطالعه به ترتیب ۲۰۰۰۰۰ و ۱۵۰۰۰۰۰۰ ریال و انحراف معیار آن ۲۵۱۶۳۱۰ ریال می‌باشد که نشانگر پراکنش نسبتاً بالای سود دریافتی سهامداران در شرکت‌های مورد تحقیق می‌باشد.

میزان رضایت سهامداران از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد ۴۸/۰۹ درصد اعضا از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی «راضی» و ۱۷/۸۷ درصد «خیلی راضی» می‌باشند (جدول ۶). این مطلب نشان می‌دهد برنامه‌ها و فعالیت‌ها در شرکت‌های سهامی زراعی مورد بررسی همسو با نیازها و اهداف اغلب سهامداران پی‌ریزی شده است.

جدول ۴. توزیع فراوانی ساختار جنسی سهامداران به تفکیک شرکت‌های سهامی زراعی

شرکت سهامی زراعی	مرد	زن	جمع
نیل آباد	۴۴ (۹۵/۶۵)	۲ (۴/۳۵)	۴۶
اسلام آباد	۶۳ (۸۸/۷۳)	۸ (۱۱/۲۷)	۷۱
خضری	۹۰ (۹۳/۷۵)	۶ (۶/۲۵)	۹۶
گلپایگان	۱۹ (۸۶/۳۶)	۳ (۱۳/۶۴)	۲۲
کل نمونه	۲۱۶ (۹۱/۹۱)	۱۹ (۸/۰۹)	۲۳۵

مأخذ: یافته‌های تحقیق * اعداد داخل پرانتز درصد می‌باشد.

جدول ۵. توزیع فراوانی سطح تحصیلات سهامداران شرکت‌های مورد بررسی

سطح سواد	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بیسواد	۱۱۴	۴۸/۵۱	۴۸/۵۱
خواندن و نوشتن	۹۸	۴۱/۷۰	۹۰/۲۱
دیپلم و فوق دیپلم	۲۲	۹/۳۶	۹۹/۵۷
لیسانس و بالاتر	۱	۰/۴۳	۱۰۰
جمع	۲۳۵	۱۰۰	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۶. میزان رضایتمندی سهامداران از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی

سطوح رضایتمندی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
ناراضی	۴۳	۱۸/۳۰	۱۸/۳۰
نسبتاً ناراضی	۳۷	۱۵/۷۴	۳۴/۰۴
راضی	۱۱۳	۴۸/۰۹	۸۲/۱۳
خیلی راضی	۴۲	۱۷/۸۷	۱۰۰
کل	۲۳۵	۱۰۰	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

هرچه قدر رضایتمندی سهامداران از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی بیشتر باشد، به این معنا می‌باشد که شرکت‌ها در میزان تحقیق اهداف خود موفق‌تر می‌باشند. این یافته تحقیق همسو با نتایج مطالعات انجام‌شده توسط صدیقی و درویشی‌نیا (۲۰۰۵)، حقوقی‌اصفهان‌ی (۱۳۶۹) و اتنی‌عشری (۱۳۶۹) می‌باشد. بنابراین یکی از دلایل ماندگاری و فعالیت پیوسته همراه با توسعه چهار شرکت مورد بررسی پس از انقلاب اسلامی، جلب رضایت سهامداران توسط مجموعه مدیریتی این شرکت‌ها بوده است.

جدول ۷. میانگین نمره رضایت سهامداران از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی

میانگین نمره	شرکت سهامی زراعی
۵۳/۳۰	نیل‌آباد
۵۰	اسلام‌آباد
۳۸	خضری
۴۸	گلپایگان
۴۵/۵۰	کل
۱۰/۲۱	حدافل: ۱۴؛ میانگین: ۴۵/۵۰؛ حداکثر: ۶۴؛ انحراف معیار: ۱۰/۲۱

مأخذ: یافته‌های تحقیق

آزمون همبستگی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق (جدول ۸) نشان می‌دهد بین نحوه رفتار و برخورد پرسنل شرکت‌های سهامی زراعی و رضایتمندی سهامداران رابطه‌ای قوی مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین انتصاب افراد شایسته و لایق در شرکت‌های مذکور منجر به افزایش سطح رضایتمندی سهامداران می‌شود. در دنیای رقابتی امروز بنگاه‌های تولیدی و خدماتی بقای خود را در ایجاد ساز و کارهایی می‌بینند که رضایت کلیه ذینفعان آن‌ها برآورده شود. از آنجا که یکی از مهمترین دارایی یک شرکت سهامی زراعی، سهامداران آن هستند، مهارت‌های ارتباطی و روابط انسانی مطلوب مدیران و کارکنان همراه با توجه به شایسته‌سالاری در انتصاب مدیران باعث ایجاد احساسات خوشایند و مؤثر و مثبت در سهامداران گردیده و میزان رضایتمندی آن‌ها از عملکرد شرکت را بهبود می‌بخشد. نتایج این تحقیق نشان داد بین میزان مشارکت سهامداران در تصمیم‌گیری‌های مدیریتی و سطح رضایتمندی آن‌ها رابطه معنی‌داری وجود دارد. لذا می‌توان بیان داشت بهره‌گیری از الگوی مدیریت مشارکتی در شرکت‌های سهامی زراعی می‌تواند رضایتمندی بیشتر سهامداران را فراهم نماید. در این ارتباط، نتایج مطالعات نیشی و همکاران^۱ (۲۰۱۱)، نتاجیان (۱۳۷۸) و بارانی (۱۳۶۹) این یافته تحقیق را مورد تأیید قرار می‌دهند.

در این تحقیق بین سطح سود سهامداران و سطح رضایتمندی آن‌ها ارتباط مثبت و معنی‌داری مشاهده شد. هرچند که شدت این ارتباط بر اساس الگوی دیویس^۲ (۱۹۷۱) ضعیف ارزیابی می‌شود. همچنین ضرایب همبستگی و سطح معنی‌داری محاسبه شده برای متغیرهای تعداد سهام و مقدار سود سهام نشان می‌دهند که بین متغیرهای مذکور و سطح رضایتمندی رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار وجود دارد. گرچه بر اساس دیدگاه دیویس (۱۹۷۱) شدت این

1- Nishi et al

2- Davis

همبستگی‌ها به ترتیب ضعیف و متوسط می‌باشد، اما می‌توان استنباط نمود هر چه تعداد سهام و سود دریافتی اعضا بیشتر باشد، سهم بیشتری از منافع و درآمدهای شرکت نصیب آنان می‌شود و به همان نسبت بر دیدگاه آن‌ها در زمینه رضایت از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی تأثیر می‌گذارد.

جدول ۸. ضریب همبستگی بین متغیرهای مستقل و سطح رضایتمندی سهامداران

متغیرها	ضریب همبستگی (r)	سطح معنی‌داری (p)	شدت همبستگی
سن	-۰/۰۶	۰/۳۰	ارتباطی وجود ندارد
سواد	۰/۲۹	۰/۰۰	ضعیف
تعداد سهام	۰/۲۷	۰/۰۰	ضعیف
مقدار سود سهام	۰/۴۸	۰/۰۰	متوسط
مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها	۰/۴۸	۰/۰۰	متوسط
نحوه رفتار و برخورد پرسنل	۰/۷۰	۰/۰۰	خیلی قوی
انتصاب افراد شایسته و لایق	۰/۶۵	۰/۰۰	نسبتاً قوی
تنوع محصولات تولیدی	۰/۵۳	۰/۰۰	نسبتاً قوی

مأخذ: یافته‌های تحقیق

بر اساس یافته‌های تحقیق، بین تنوع محصولات تولیدی شرکت‌های سهامی زراعی و سطح رضایتمندی سهامداران رابطه مثبت و معنی‌داری مشاهده می‌شود. این مطلب به‌نوعی دیدگاه اعضا را در زمینه مواجهه با خطر و ریسک در تولید محصولات کشاورزی نشان می‌دهد. با توجه به اینکه اغلب روستائیان ریسک‌گریز هستند، تنوع محصولات تولیدی سبب کاهش ریسک‌های متداول در تولید محصولات کشاورزی از قبیل ریسک‌های تولیدی و قیمتی شده و افزایش درآمد سهامداران و به تبع آن افزایش رضایتمندی سهامداران را از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی به همراه دارد.

به‌منظور تبیین رابطه علی بین متغیرهای مستقل تحقیق و متغیر وابسته سطح رضایتمندی از تحلیل رگرسیون استفاده شد. در این راستا روش رگرسیون گام‌به‌گام (Stepwise) در نرم‌افزار SPSS برای به دست آوردن مدل پیش‌بینی‌کننده بکار گرفته شد. همان‌گونه که اطلاعات تجزیه و تحلیل مندرج در جدول ۹ نشان می‌دهد پس از ورود کلیه متغیرهای مستقلی که رابطه معناداری با سطح رضایتمندی داشتند، تنها متغیرهای سواد، مقدار سود سهام، مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها و انتصاب افراد شایسته و لایق به‌عنوان متغیرهایی که بیشترین سهم را در تبیین تغییرات سطح رضایتمندی (متغیر وابسته تحقیق) دارند، در مدل باقی‌مانده و سایر متغیرها حذف شده‌اند.

نظر به ضریب تعیین به‌دست آمده ($R^2=۰/۸۳$) می‌توان بیان داشت این متغیرها ۸۳ درصد تغییراتی را که در سطح رضایتمندی سهامداران به‌وجود می‌آید، توضیح می‌دهند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با توجه به سیاست‌های وزارت جهاد کشاورزی در جهت گسترش شرکت‌های سهامی زراعی در این تحقیق تلاش

۱۳۷ بررسی عوامل مؤثر بر رضایت سهامداران از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی

شد تا مهم‌ترین عوامل مؤثر بر رضایتمندی سهامداران این نوع نظام بهره‌برداری مورد بررسی و کنکاش قرار گیرد تا بتواند در برنامه‌ریزی‌های مربوط به تشکیل شرکت‌های سهامی زراعی جدید مورد استفاده قرار گیرد.

جدول ۹. نتایج برآورد پارامترهای مدل پیش بینی کننده سطح رضایتمندی سهامداران

متغیر مستقل	ضریب		آماره t	سطح معنی داری (p)
	B	β		
عدد ثابت	۲۶/۸۶*	-	۲۴/۳۹	۰/۰۰
سواد	۱/۳۳*	-۰/۱۲	۲/۸۴	۰/۰۰
مقدار سود سهام	۳/۰۴*	-۰/۲۸	۷/۰۳	۰/۰۰
مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها	۰/۵۵*	-۰/۲۱	۳/۹۳	۰/۰۰
انتصاب افراد شایسته و لایق	۴/۲۶*	-۰/۶۶	۱۲/۴۸	۰/۰۰
	$R^2=۰/۸۳$	$R=۰/۹۱$	$DW=۱/۹۰$	

مأخذ: یافته‌های تحقیق *، ** و *** به ترتیب معنی دار در سطح ۰/۰۱، ۰/۰۵ و ۰/۱

DW: دوربین واتسون

نتایج تحقیق نشان داد متغیرهای اجتماعی و فرهنگی نقش مهم‌تری نسبت به متغیرهای اقتصادی در کسب رضایتمندی سهامداران دارند. از جمله این متغیرها، میزان مشارکت سهامداران در تصمیم‌گیری‌ها و انتصاب افراد شایسته و لایق می‌باشد. با مقایسه ضرایب همبستگی متغیرهای اقتصادی تعداد سهام (۰/۲۷) و مقدار سود سهام دریافتی (۰/۴۸) با دو متغیر اجتماعی نحوه رفتار و برخورد پرسنل (۰/۷۰) و انتصاب افراد شایسته و لایق (۰/۶۵) می‌توان بیان داشت که برای سهامداران ابعاد اجتماعی و فرهنگی مهم‌تر از بعد اقتصادی بوده و به عبارت دیگر سهامداران رضایتمندی را در کسب درآمد و سود بیشتر جستجو نمی‌کنند؛ بلکه احترام به آنها و شنیدن سخنان آنها و لحاظ کردن دیدگاه‌های آن در تصمیمات شرکت نقش مهم‌تری را در کسب رضایتمندی آنان و در نتیجه دستیابی به اهداف مدنظر شرکت و موفقیت آن ایفا می‌کند. بی شک برای هر سازمانی انسان مهم‌ترین سرمایه می‌باشد و اگر عامل انسانی از سازمان حذف شود، آنچه باقی می‌ماند عوامل و امکاناتی نظیر ساختمان، ماشین‌آلات، تجهیزات، مواد و غیره است که به خودی خود قابل استفاده نیست و ارزشی نخواهد داشت. بر این اساس پیشنهاد می‌شود به منظور موفقیت بیشتر شرکت‌های سهامی زراعی جدید، ضمن توجه به دیدگاه‌های سهامداران و انتخاب مدیران بر اساس اصل شایسته‌سالاری، برای سهامداران ارزش قائل شده و رضایتمندی آنها را کسب نمود.

بر اساس یافته‌های تحقیق، میانگین نمره رضایت سهامداران از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی مورد بررسی با یکدیگر متفاوت بوده و بیشترین سطح رضایتمندی مربوط به شرکت سهامی زراعی نیل‌آباد تربت جام می‌باشد. لذا شرکت مذکور می‌تواند به‌عنوان الگویی مناسب در جهت توسعه شرکت‌های سهامی زراعی و همچنین افزایش سطح رضایتمندی در شرکت‌های سهامی زراعی موجود کشور مدنظر قرار گیرد.

با توجه به اینکه نتایج تحقیق نشان داد تنوع بیشتر محصولات تولیدی شرکت‌ها، رضایتمندی بیشتر سهامداران را به دلیل کاهش ریسک‌های موجود در بخش کشاورزی به همراه دارد، پیشنهاد می‌شود مدیریت شرکت‌های

سهامی‌زرعی در استراتژی‌های تولید و تدوین الگوی کشت محصولات، از انتخاب الگوی کشت تک محصولی اجتناب نموده و با انتخاب محصولات دارای مزیت نسبی در منطقه و دارای صرفه در مقیاس، ضمن ایجاد منابع درآمدی متنوع، جلب اعتماد سهامداران را فراهم نمایند.

در یک نگاه کلی و با توجه به یافته‌های پژوهش به بنظر می‌رسد شکل‌گیری و تداوم نظام بهره‌برداری سهامی زراعی نیازمند مطالعه و تعمق بیشتر و در نظر گرفتن شرایط فرهنگی و خواسته‌های خرده‌مالکین متقاضی تشکیل شرکت سهامی زراعی توسط دولت‌مردان و برنامه‌ریزان امور این نوع نظام بهره‌برداری می‌باشد.

منابع

- ابراهیمی، ن. ۱۳۸۷. نقش شرکت‌های سهامی زراعی در توسعه روستایی با تأکید بر شرکت سهامی زراعی نیل‌شهر. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد مشهد.
- اثنی عشری، م. ۱۳۶۹. نقش شرکت‌های سهامی‌زراعی و تعاونی تولید در کاربرد عوامل تولید. مجموعه مقالات دومین سمینار مشترک شرکت‌های سهامی زراعی، تعاونی‌های تولید و کشت و صنعت‌ها. وزارت جهاد کشاورزی. تهران.
- ازکیا، م. ۱۳۷۰. جامعه‌شناسی توسعه و توسعه نیافتگی روستایی ایران. چاپ سوم. انتشارات اطلاعات. تهران.
- ازکیا، م. و ایمانی، ع. ۱۳۸۷. توسعه‌ی پایدار روستایی. انتشارات اطلاعات، تهران. ایران.
- بارانی، غ. ۱۳۶۹. یکپارچه نمودن اراضی کشاورزی در قالب شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در جهت کاهش مصرف آب. مجموعه مقالات دومین سمینار مشترک شرکت‌های سهامی زراعی، تعاونی‌های تولید و کشت و صنعت‌ها، وزارت جهاد کشاورزی، تهران.
- بدری، ع.، رکن‌الدین افتخاری، ع.، سلمان، م. و بهمند، د. ۱۳۹۰. نقش نظام‌های بهره‌برداری زراعی (خانوادگی) در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: شهرستان قیر و کارزین استان فارس). پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۷۶: ۳۳-۴۸.
- حقوقی‌اصفهانی، م. ۱۳۶۹. شرکت‌های سهامی‌زراعی و تعاونی‌های تولید روستایی و نقش آن در استفاده بهینه از منابع آب و خاک. مجموعه مقالات دومین سمینار مشترک شرکت‌های سهامی زراعی، تعاونی‌های تولید و کشت و صنعت‌ها. وزارت جهاد کشاورزی. تهران.
- ساریخانی، ن. ۱۳۸۴. شرکت‌های سهامی زراعی در راه احیا، ماهنامه جهاد، ۲۵ (۲۹۴): ۴۳-۵۰.
- ساعدلو، ه. ۱۳۴۸. مطالعه شرکت سهامی باغین شهناز. مؤسسه تحقیقات اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران.
- عبداللهی، م. ۱۳۷۷. نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی در ایران. انتشارات معاونت امور نظام‌های بهره‌برداری. وزارت جهاد کشاورزی. تهران.
- فال سلیمان، م. و حجی پور، م. ۱۳۹۰. تحلیل نقش جامعه روستایی در شرکت‌های سهامی زراعی جدید با بهره‌گیری از

۱۳۹ بررسی عوامل مؤثر بر رضایت سهامداران از عملکرد شرکت‌های سهامی زراعی

شاخص‌های مشارکتی RPPI و FSPI (مطالعه موردی شرکت سهامی زراعی سهل‌آباد در شهرستان نهبندان). مجله برنامه‌ریزی و آمایش فضا (مدرس علوم انسانی)، ۱۵ (۴): ۱۴۸-۱۳۹.

فال سلیمان، م. و حجتی پور، م. ۱۳۹۱. اثرات اقتصادی و اجتماعی شرکت‌های سهامی زراعی (نمونه: شرکت سهامی زراعی سهل‌آباد در شهرستان نهبندان). مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، ۳ (۹): ۶۶-۴۷.

لهسایی‌زاده، ع. ۱۳۷۲. جامعه‌شناسی کشاورزی. انتشارات اطلاعات، تهران، ایران.

لهسایی‌زاده، ع. ۱۳۸۰. جامعه‌شناسی توسعه. چاپ اول. انتشارات پیام نور، تهران، ایران.

ملک، ح. و مولا، م. ۱۳۶۰. گزارش سفر خوزستان، مطالعه نظام‌های کشاورزی صنعتی، شرکت سهامی زراعی و کشت و صنعت. مؤسسه پژوهش‌های دهقانی و روستایی. تهران.

ناصری، م. ۱۳۹۱. بررسی نقش شرکت‌های سهامی زراعی در توانمندسازی کشاورزان عضو (مورد مطالعه: استان خراسان جنوبی)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

نتاجیان، آ. ۱۳۷۸. بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت روستائیان در فعالیت‌های تعاونی‌های تولید کشاورزی در دشت قیدار استان زنجان. پایان نامه کارشناسی ارشد، واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی.

نیک‌خلق، ع. ۱۳۵۰. شرکت سهامی زراعی سمسکنده. مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران.

نوروزی، م. ۱۳۵۳. پژوهشی در زمینه فعالیت‌های شرکت سهامی زراعی قیر، افزر، کارزین و فیروزآباد پس از گذشت یک دوره بهره‌برداری. مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران.

Davis J. A. 1971. Elementary Survey Analyses. Prentice-Hall. Englewood Cliffs, NJ.

Gorton, M., Sauer, J. Peshevski, M. Bosev, D. Shekerinov, D. and Quarrie, S. 2009. Water communities in the republic of macedonia: an empirical analysis of membership satisfaction and payment behaviour. Paper provided by European Association of Agricultural Economists in its series 2008 International Congress, August 26-29, Ghent, Belgium.

Nishi, A., Sah, K. and Kumar, R. 2011. Dairy Farmers' Satisfaction with Dairy Cooperative Societies: A Case Study. Indian Research Journal of Extension Education, 11 (1): 74-78.

Sadighi, H. and Darvishinia, A. A. 2005. Farmers' Professional Satisfaction with the Rural Production Cooperative Approach. Journal of Agricultural science and Technoogy, 7: 1-8.

Sadighi, H. and Mohammadzadeh, G. 2002. Extension professional staff's attitude toward participatory approach of extension activities and rural development. Journal of International Agricultural & Extension Education, 9 (2): 7-14.

Investigating the Factors Affecting Shareholders' Satisfaction with the Performance of Farming Joint Stock Companies

Mohammad Reza Bakhshi^{1*}, Majid Ranai², Asadollah Zamanipour³, Mahmood Fal Soleyman⁴,

Received: 20 June, 2015

Accepted: 26 December, 2015

Abstract

Joint farming stock companies are currently growing and the spread of this type of Farming Systems is already on the agenda of the government. In this paper, the shareholders' satisfaction with the performance of joint farming stock companies has been evaluated. To this end, Correlation and Regression techniques were used. This research is an applied one with a descriptive-analytical approach. For collecting data, two techniques of documentary and surveying methods have been used. The population used in this study consisted of all 1899 shareholders of four old Joint Farming Stock companies, out of which 325 members were determined as the study sample using Cochran's formula and the stratified random sampling technique. The analysis of data was done by using SPSS software. Satisfaction was estimated at four levels: unsatisfied, relatively unsatisfied, satisfied and very satisfied. The research findings indicated 48.1 and 17.9 percent of shareholders were "satisfied" and "very satisfied", respectively, with the performance of joint farming stock companies. Members' satisfaction from the performance of joint farming stock companies was evaluated at moderate to high level. There was a statistically significant relationship between "participation in decision making", "mode of the personnel's behavior", "appointment of competent persons", "diversity of products" and "shareholders' satisfaction" level. The results of regression analysis revealed that level of education, the amount of dividends, participation in decision-making and appointment of competent persons explains 83 percent of changes that occur at the level of shareholders satisfaction.

Keywords: Farming Joint Stock Company, Satisfaction, Farmers, Farming System.

---

1 - Assistant Professor, Department of Agronomy, Agriculture Faculty, Birjand University

2 - Former MSc Student in Rural Development, Agriculture Faculty, Birjand University

3 - Associate Professor, Department of Agronomy, Agriculture Faculty, Birjand University

4 - Associate Professor, Department of Geography, Human sciences Faculty, Birjand University

(* - Corresponding author: E-mail: mbakhshi@birjand.ac.ir)